

נדרים יט

משה שווערד

1. ספר ברכת אברהם

ביאור בסוגיא דסתם נדרים

(א) והתנן ספק נזירות להקל. לפלוג' ל"ע מה שייך ספק נזירות לדין סתם נדרים, כה במתני' אין דינו דין ספק, אלא דכל דסתם שלא פירש אמרינן דודאי נדר וכמש"כ הרא"ש דסתם כנודר דעתו לאסור. ובתוס' (י"ע ע"א ד"ה ור"ש) כתבו צכדיא דלוקין, הרי דכאן כוונת דין ודאי. ולכאוף משמע מהו כמש"כ צקריא ספר דסתם נדרים להחמיר כוונת דין ספיקא דאורייתא לחומרא, ול"ע איך יפרנסו הראשונים דצרי בגמ'.
התנן ספק נזירות להקל. לפלוג' ל"ע מה שייך ספק נזירות לדין סתם נדרים, כה במתני' אין דינו דין ספק, אלא דכל דסתם שלא פירש אמרינן דודאי נדר וכמש"כ הרא"ש דסתם כנודר דעתו לאסור. ובתוס' (י"ע ע"א ד"ה ור"ש) כתבו צכדיא דלוקין, הרי דכאן כוונת דין ודאי. ולכאוף משמע מהו כמש"כ צקריא ספר דסתם נדרים להחמיר כוונת דין ספיקא דאורייתא לחומרא, ול"ע איך יפרנסו הראשונים דצרי בגמ'.

2. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף יח עמוד ב

גמ' והתנן ספק נזירות להקל. משנה היא בפ"ד דטהרות (משנה י"ב) [1] כגון דאמר הריני נזיר שיש בכרי זה מאה כור [2] או שאמר על הכוי הריני נזיר שזה חזיה ובהמה כדתנן בפרק חמישי [דנזיר] (דף לד א):

3. רש"י מסכת נדרים דף יח עמוד ב

גמ' והתנן ספק נזירות להקל - דאמרינן במסכת נזיר (דף לב ב) [3] הריני נזיר אם זהו פלוני שבא נגדי נזיר והלך לו אותו שאין יודע אם נזיר אם לא אינו נזיר ונזירות היינו כנדרים והיכי קתני סתם נדרים להחמיר.

4. מאירי על נדרים דף יח/ב

כשם שביארנו בסתם נדרים שהם להחמיר כך ספק נזירות להחמיר [4] כיצד הרי שאמר הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה כלומר כשיעור שהבית או הקופה מכילים אם פירש הוא ואמר לא נתכונתי להיות נזיר לעולם אלא לזמן ארוך הרי זה נזיר שלשים אם אמר סתם נדרתי מחמירין בו ואין תולין בו בקופה המלאה קישואין ודלועין אלא רואין אותה כמלאה חרדל והרי הוא נזיר לעולם ומה שהקשו כאן על משנתנו ממה שאמרו ספק נזירות להקל כלומר שרואין אותה כמלאה דלועין רבי יהודה היא שאמרה כן בראשון של נזיר ואין הלכה כן:

5. הר"ן מסכת נדרים דף יח עמוד ב

המקדיש חייתו ובהמתו – [1] חייתו או בהמתו.

6. תוספות מסכת נדרים דף יח עמוד ב ד"ה והתנן ספק

והתנן ספק נזירות להקל וכו' רבי אליעזר אמר לא הקדיש הכוי - פירש הריב"א דמיירי דמקדיש חייתו או בהמתו ובהא פליגי דת"ק סבר מכל מקום קדיש מספק ולא ודאי ור' אליעזר סבר דאפי' ספיקא נמי לא קדיש אבל אם הקדיש שניהם אפילו רבי אליעזר מודה דקדוש ממה נפשך מיהו במס' ביכורים (פ"ב מ"א) תנן כיצד אינו שוה לא לחיה ולא לבהמה וכן הכותב חיתו ובהמתו לא כתב הכוי משמע דאפי' בכותב תרווייהו מיירי (והכא לא כ"ש) [2] לכן נראה לר"י דפליגי בכל ענין בין הקדיש את שניהן בין לא הקדיש אלא אחד מהם דתנא קמא סבר דאם הקדיש אחד מהם קדוש מספק ואם הקדיש שניהם קדוש בודאי ורבי אליעזר סבר דאפילו אם הקדיש שניהן לא הקדיש דאין דעתו אלא לחיה ובהמה ודאי.

7. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף יח עמוד ב

המקדיש חיתו ובהמתו. פי' [3] כל חיתו ובהמתו:

8. דבר יעקב מסכת נדרים דף יח עמוד ב

יג] ר"ן ד"ה המקדיש חייתו ובהמתו - חייתו או בהמתו - פ"י דאם הקדיש שניהם לכו"ע גם כוי בכלל. וכן כתבו התוס' בשם הריב"א. אבל הר"י מבאר שמייירי אף במקדיש שניהם, ואעפ"כ סובר ר"א שאין הכוי בכלל, כיון שאינו חיה ואינו בהמה. הרשב"א מביא מחלוקת האם מייירי שהקדיש שניהם.

כתב השלמי נדרים שגם מהרא"ש והמפרש משמע שלמדו דמייירי במקדיש כל חייתו ובהמתו ואעפ"כ אין הכוי בכלל. והטעם משום לא עלה בדעת הנודר להכלילו בנדר, שאין דעתו אלא להקדיש בהמה או חיה ודאית.

וכתב בש"ר ר' דוד [אות נח] דלפ"ז מוכח דהא דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא אין הכוונה שאינו רוצה להשאר בספק, שהרי כאן הוי ממ"נ הקדש ואינו נשאר בספק, אלא הכוונה שדבר של ספק אינו מעלה בדעתו ולכן אינו כלול בדבריו.

9. חדושי הרשב"א על מסכת נדרים דף יט/א

במאי אוקימתא לספק נזירות כר' אלעזר אימא סיפא ספק בכורות. כלומר ספק בכרה אמו עכשיו או בכרה כבר, א"נ ילדה זכר ונקבה ספק זכר יצא ראשון ספק נקבה יצאה ראשונה, ותני עלה אסורין בגיזה ובעבודה, ואי ר' אלעזר הכא נמי הוה ליה למימר דמספיקא לא קדיש כלל. ותמיהא לי מאי קושיא, דאי הכי אפילו כי לא מוקמת לה כר' אלעזר מכל מקום תקשי לך רישא דספק נזירות להקל אספק בכורות דאסורין בגיזה ובעבודה להחמיר. ומסתברא דקושיא זו דספק בכורות לאו בדוקא נקט לה, וכדאקשינן עלה מי קא מדמית קדושה הבאה מאליה

לקדושה הבאה בידי אדם, וה"ה דהוה מצי לאקשוויי ליה נמי הא דאמרן, כלומר ולטעמיך לא תהוי נמי ר"א אכתי מי ניהא, אלא דעדיפא מינה אקשי ליה כדאמר בתר הכי אלא אי קשיא הא קשיא הוא עיקר קושיא קמייתא, כלומר לא אקשי הכין אלא משום דבעי למירמא אחריתי מסיפא דסיפא, ודכותה איתא בגיטין פרק הניזקין (סא, ב) גבי משתטיל לה מים לא תגע עמה:

10. סוכת דוד

ו) בגמ' אימא סיפא ספק בכורות וכו' ותני עלה ואסורין בגיזה ובעבודה, היינו דכיון דאתי כר"א דספק נזירות להקל א"כ למה אסורים בגיזה ובעבודה מספק, וצ"ב דלמה לא יהי' כאן אסור מספק בכור, דהלא זהו פשוט כמו שמתרץ הש"ס אמאי קא מדמית קדושה הבאה מאלי' לקדושה הבאה בידי אדם, דהוה פשיטא דהכא אי"כ שייכות לדינא אם מעייל נפשי' לספיקא או לא דהא לא מעייל עצמו כלל כאן ורק דנעשה הכל ממילא. ובשלמא בב"מ ו: לפי רב המנונא שם דדייק ממתניתין דאסורין בגיזה ובעבודה דתקפו כהן אין מוציאין מידו, שם שפיר יש לפרש שיטתו דס"ל דקדושת בכור תלוי נמי בדיני ממונות דאם יש לכהן זכות תפיסה זהו דמשוי קדושת בכור מספק עלי', ולהכי אסורין בגיזה ובעבודה מספיקא וע"ז דחי שם דקדושה הבאה מאלי' שאני, היינו שאינו תלוי כלל קדושת בכור בדין ממונות, ותלוי בפטר רחם, ושאני מקדושת פה דאתי ע"י פיו שם שייך שתלוי הקדושה בדין הממונות, אבל כאן הלא לא אמר כלום ואיזה שייכות יש כאן לדין אם מעייל ממונא לספיקא או לא לאביי.

ואולי י"ל דג"כ כאן ההו"א דאביי הוא דדין קדושת בכור תלוי בדין ממונות, ולכן רק אם מעייל נפשי' לספיקא, היינו שרוצה בזה שיהי' זה ספק ממונא של הקדש ואינו מחזיק זה לעצמו בתורת ודאי אז רק עי"ז חל ספק איסורא דגיזה ובעבודה שרוצה שיהי' בו כל חומר דהקדש, וכמו במעיל נפשי' לספיקא שכתב הנתיבות הנ"ל דדעתו כך שיהי' נתפס כל חומר הלשון שיש לספק עי"ש, וא"כ יש ראי' דמעיל ממונא לספיקא, וע"ז דוחה דאי"ז כלל מדיני ממונות ורק דקדושה הבאה מאלי' שאני, שחל הקדושה ע"י פטר רחם וחל ממילא אפילו אם דלא מעייל ממונא לספיקא, ועדיין צ"ב.

11. שערים מצויינים בהלכה

אמאי קא מדמית קדושה הבאה מאליה לקדושה הבאה בידי אדם. פי' הר"ן דבקדושה הבאה בידי אדם הוא דאיכא למימר דהאי גברא לא גמר לעיולי נפשיה וממוניה לספיקא, אבל בקדושה הבאה בידי שמים, ליכא למימר הכי דאטו בידיה הוא. נראה לי לבאר ענין זה, דזה דוקא בקדושה הבאה ע"י אדם יחידי, אבל בקדושה הבאה ע"י כ"ד הגדול בירושלים חל על כל אחד מישראל גם בספק, כדאיתא במס' ר"ה (כא.) וברמב"ם (קדה"ח פ"ג הי"ב) דבמקומות שלא היו שלוחי כ"ד מגיעין היו עושין יו"ט ב' ימים מספק, שאין הקדושה תלוי ביחיד אלא מכת כ"ד הגדול. ועוד דלאו דוקא כ"ד הגדול, דמצינו בשו"ע (או"ח סי' רסג סי"ב וסי"ג) אם הצבור קבלו קדושת השבת על עצמו לאחר זמן פלג המנחה, גם היחיד נגדר אחריהם ואסור במלאכה, והטעם לכל זה, משום דקדושת המועד הרי התורה חייבה, ורמיא על הב"ד לקדש החודש, וכמו כן רמיא התורה על כל אחד ואחד מישראל לקבל עליו תוספת שבת, ולכן גם הקדושה הבאה מכת אדם מעייל איניש נפשיה מספק, משא"כ ענין נזירות או לקדש הבהמות שלא חייבה התורה אותן, אלא שנתנה התורה רשות על זה, ולכן אמרינן לא מעייל איניש נפשיה מספק.

12. רש"ש על נדרים דף יח/ב

גמרא אר"ז ל"ק הא ר' אלעזר כו' ר' אלעזר אומר לא הקדיש כו'. כצ"ל בל"י כדמוכח לקמיה. וכן לקמן (יט) בר"ן ד"ה ועל משקה צ"ל כולם בל"י:

13. הר"ן מסכת נדרים דף יט עמוד א

מאי איכא למימר - הוה לן למיזל בספקייהו לקולא וכי תימא אם כן אפילו לא מוקמינן הא דספק נזירות להקל כר"א היכי ניחא הא אכתי קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דהא אמר בהדיא דטומאת משקין מדרבנן כדקתני אין טומאה למשקין כל עיקר ואפילו הכי אזיל בספקייהו לחומרא כדקתני וכן היה רבי אליעזר אומר כדבריו עלה דההיא דספק משקין ליטמא טמא יש לומר דהכי פריך בשלמא אי הך דספק נזירות להקל לא מיתוקמא כרבי אליעזר לא קשיא דאיכא למימר דרבי אליעזר מחמיר בספק אפילו בדרבנן אבל כיון דאמרת דספק נזירות להקל רבי אליעזר היא נהי דהוי קדושה הבאה בידי אדם היכי עדיפא טומאה דרבנן אף על פי שהיא באה מאליה מנזירות דאורייתא אף על פי שהיא באה בידי אדם וכי תימא הא חזינן בהדיא דבקדושה הבאה בידי אדם אף על פי שהיא מדאורייתא מיקל ר"א בספקיה דקתני לא הקדיש את הכוי וכיון שכן אפילו כי לא מוקמינן הא דספק נזירות להקל כר"א קשיא דר"א אדרבי אליעזר איכא למימר דהוה מצינן לדחויי דהיינו טעמא דרבי אליעזר דאמר לא הקדיש את הכוי משום דכוי שמו עליו ולא קרו ליה איניש חיה ולא בהמה זה נ"ל.

14. תוספות מסכת נדרים דף יט עמוד א ד"ה ור"ש אוסר

ר"ש אוסר - דמעיל נפשיה לספיק' וא"ת היכי מייתי קרבנו והלא חולין בעזרה היא דשמא אין בכרי מאה כור ואין הנדר חל וי"ל שנודר על תנאי אם יש בו מאה כור הריני נזיר ואם לאו הריני נזיר נדבה אלמא לר"ש מעייל נפשיה לספיקא ומתניתין דסתם נדרים להחמיר מיתוקמא כר"ש וא"ת והלא לרבי שמעון לא הוי נזיר ודאי

אלא הוי נזיר מספק וצריך להתנות (לרבנן) אם יש בו מאה כור אבל במתני' קתני אסור בודאי קאמר ג"כ למלקות דומיא דקתני גבי של שמים נדר אסור דהתם אסור ודאי קאמר וי"ל דבמתני' איכא נדר ודאי אלא שהוא נודר בלשון דמשמע איסור והיתר אבל הכא הנדר אינו נדר ודאי דשמא אין בכרי מאה כור [וא"ת] א"כ מה מדמה הא דרבי שמעון לנדר דמתני' דבמתניתין הנדר ודאי והכא הנדר ספק וי"ל דה"ק ורבי שמעון אוסר אלמא אפילו בנדר ספק מספק ניזיל לחומרא כ"ש במתניתין שהנדר הוי ודאי נדר שתופסין חומר משמעות.

15. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן סח

ביאור דברי התוס' נדרים י"ט דיכול לידור על תנאי וענין צניעות אצל אנשים ר"ח מנ"א תשי"ז בעטעלהיים.
מע"כ בני אהובי הרה"ג שלו' ראובן נ"י שלו' לך ולתורתך לעולם.
... ומה שהקשת דלתירוץ התוס' שאף שלר"ש הוא רק נדר מספק מ"מ במתני' הוא ודאי שתופסין חומר משמעות לשונו לודאי א"כ לא קשה כלום מספק נזירות להקל וגם ר' יהודה יכול לסבור כמתני' היא קושיא גדולה אם נפרש טעם התוס' שכיון שהלשון הוא גם לאיסור אמרינן כהאומדנא דהיה לאיסור דלהיתר לא היה צריך כלל לומר דבלא אמירתו נמי היה היתר ולא שכיח תלות שירצה לרמות או שלא ידע הדין והיה סבור דיכול לידור גם בדבר האסור. אבל אפשר לפרש כוונת התוס' דודאי יש לחוש שנתכוין לדבר האסור אבל כיון שספק נדרים להחמיר יודע שכן יפרשו בדבריו להחמיר א"כ הוא ממילא כפי' לשון שהוא לחומרא שהוא כבשר מליח של שמים והוי ממילא נדר ודאי ול"ד לאם יש בכרי מאה כור ונגנב שהוא רק ספק בהכרח. ולכן הוא לר"ש דמעיל נפשיה לספיקא דלר' יהודה שספק להקל א"כ לא יפרשו בדבריו אלא להקל ולכן אין להחמיר אף כחומר הלשון.

16. הר"ן מסכת נדרים דף יט עמוד א

ואילו על ספקו לא מצי מגלח - לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו [1] ולא מצי לאיתויינהו דלמא לא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה וכי תימא נהי דחטאת לא מצי לאתויי בתנאי שאין חטאת באה נדבה ליתי עולה ושלמים וליתני אם נזיר אני הרי אלו לחובתי ואם לאו יהא נדבה דהא קיימא לך דאם גלח על אחד משלשתן יצא י"ל הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלח אלא א"כ הקריב חטאת ועולה ושלמים הלכך לית ליה תקנתא לנזירות הבאה על הספק.

17. שערים מצויינים בהלכה

גבי ג' בהמות חטאת עולה ושלמים כו'. פי' דאנו אומדין דעתו שאינו רוצה להכניס עצמו בספק ושלא יקיים הדין כהלכתו, וסברא כזו מציינו במס' שבת (ע"ט): דמצוה מן המובחר בקלף לתפילין, אע"ג דגם דוכסוסטוס כשר, מ"מ סתמא דכל איניש מצוה מעליא עביד ולא מצנע איניש דוכסוסטוס לתפילין, והוה ליה אין מצניעין כמוהו ופטור בהוצאת שבת, כך פירש רש"י שם, הרי דע"י שאנו אומדין דעתו של אדם דמצוה מעליא עביד לא חל ענין חשיבות על הדבר, וכמו כן הכא שאדם רוצה לקיים המצוה כהלכתו להביא כדינו כל ג' הבהמות, ולכן לא חל עליו ענין נזירות. ועי"ש במס' שבת שכתבנו דסברא זו נפ"מ לכמה דברים, וע"ע מש"כ במס' ביצה (ז). ד"ה למאי

18. שלמי נדרים מסכת נדרים דף יט עמוד א

בר"ן ד"ה ואילו על ספיקו לא מצי מגלח כו' ... וע' בשעה"מ הל' ע"א ריש פרק י"ב שהעיר ג"כ על מ"ש הר"ן דעל ספיקו לא מצי מגלח לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו ולא מצי לאתויינהו דילמא לא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה. והקשה דהא אנן אליבא דר' יהודה קיימינן ור"י ס"ל (פסחים דף כב א) דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, וא"כ משום תקוני גברא יש לומר דשרי גם מדרבנן, וכמו דאמרינן בנזיר (דף נו ב) גבי שני נזירים כו' עיין שם ובנזיר (דף כט א) ויתבאר לקמן בדברי התוס' ד"ה על ספיקו לא מצי מגלח כו' יעוי"ש:

19. תוספות מסכת נדרים דף יט עמוד ב ד"ה על ספיקו

על ספיקו לא מצי מגלח - וא"ת אמאי לא מצי מגלח יביא עולות ושלמים ויתנם בנדבה ויגלח עליהם ואי משום חטאת דנזיר דליכא בנדבה מ"מ מצי לגלח על העולה ועל השלמים בלא חטאת כדאמר בנזיר אם גילח באחד משלשתן יצא וי"ל מ"מ לא מצי מגלח כהלכתן על גבי ג' בהמות חטאת עולה שלמים דאין חטאת באה בנדבה והלכך אין יכול להביא על תנאי [2] ור"י פירש דלא מצי לגלח משום דעבד הקפה וכמאן דאמר דהקפת כל הראש שמה הקפה דמספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה הלכך הוי ספיקו חמור מודאי הלכך לא מחית נפשיה בספיקא אבל במתניתין בנדרים אין ספיקו חמור מודאי.

20. שערים מצויינים בהלכה

והקשה עליהם למה להם לפרש משום חולין בעזרה דהוא ספק אם אסור מדאורייתא, תיפוק ליה משום איסור הקפת ראש ע"י הגילוח. ובשער המלך (עכו"ם פי"ב ה"א) כתב דקושייתו ליתא, דהא באשה שנדרה בנזיר אמרינן נמי כן, והא ליכא באשה איסור הקפת ראש, והגמרא סתמא קאמר ספק נזירות להקל, ומשמע אחד האיש ואחד האשה שווים הם, ואדרבה לדברי התוס' שכתבו בשם ר"י דטעמא משום לאו דהקפה, קשיא לן דא"כ באשה מי נימא דספק נזירות להחמיר, עיי"ש שהאריך בזה.

21. שלמי נדרים מסכת נדרים דף יט עמוד ב

תוס' ד"ה על ספיקו לא מצי מגלח כו'. וא"ת אמאי לא מצי מגלח יביא עולה ושלמים ויתנה כו' ור"י פירש דלא מצי מגלח משום דעביד הקפה וכמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה ומספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה כו' עכ"ל. מדבריהם משמע דלמ"ד הקפת כל הראש ל"ש הקפה אפי' מדרבנן אין שום איסור, ומסוגי' דנזיר (דף כט א) גבי האב מדיר את בנו בנזיר מוכח דאפי' למ"ד הקפת כל הראש לא שמי' הקפה היינו רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור, דקאמר שם בשלמא לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר מש"ה מגלח ועביד הקפה, אלא לריב"ח אמר ר"ל כדי לחנכו במצות הא קא עביד הקפה, ומשני קסבר הקפת כל הראש מדרבנן וחינוך דרבנן ואתי חנוך דרבנן ודחי הקפה מדרבנן. אלמא דאפי' למ"ד הקפת כל הראש ל"ש הקפה, היינו רק מדאורייתא אבל מדרבנן מ"מ אסור. וא"כ למה להו להתוס' לאוקמי הך סוגי' דוקא כמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה. ומזה למד הרב בעל משל"מ דס"ל להתוס' דתקוני גברא שאני דכיון דליכא תקנתא בדבר לא גזרו רבנן, ולהכי הוצרכו התוס' לאוקמי הסוגי' כמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה מדאורייתא...

22. סוכת דוד

הנה לכאורה דהחיתר דספק דרבנן כאן הוא משום דבכה"ג לא גזרו רבנן ואי"כ מעשה איסור כלל, ולמה לא יכניס עצמו לזה, אבל עיקר סברתו היא דאינו רוצה שיבוטל גזירת חכמים בשביל נדרו וכדמסיק שם אח"כ, איברא דסברת המשל"מ היא דכיון דבכה"ג לא גזרו רבנן אי"כ לא מקרי שנתבטל גזירת חכמים כלל, ורק שהוא מצב דבאופן זה לא גזרו ולמה יהי איסור לאשוויי הק אופן ומכש"כ

23. דבר יעקב מסכת נדרים דף יט עמוד ב

ב] אמר רבא גבי כרי קסבר כל שספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא - הראשונים כתבו שני הסברים למה ספק נזירות חמור מודאי.

א. הר"ן והתוס' והרשב"א [בטעם א'] כתבו, כיון שאין חטאת באה מספק, אינו ראוי להתגלח כהלכתו לכתחילה, שצריך לגלח לאחרי הבאת ג' קרבנותיו.

ב. התוס' והרשב"א [בטעם ב'] כתבו, כיון שאינו ראוי לגלח בתער שמא אינו נזיר ואסור לו להתגלח בתער משום שעובר על איסור הקפת הראש. התוס' מוסיפים דס"ל כמ"ד [נזיר נז ב] שגם מי שמגלח כל הראש [ולא רק הצדעין] עובר על איסור דהקפת הראש, [עין להלן].

וכתבו השער המלך [הל' ע"ז יב - א] והגליון מהרש"א והחזו"א [אה"ע סימן קלח - ב] דלפי הטעם השני אשה נזירה שאין לה איסור הקפת הראש [כדאיתא בנזיר נז ב]. 'יהיה ספיקה להחמיר. הרש"א והחזו"א מקשים שלא הוזכר חילוק בין איש לאשה.

החשק שלמה כתב שהר"ן לא רצה לבאר [כמו התוס'] שהטעם כיון שמספק אינו ראוי לגלח בתער, משום שהתינוח איש, אשה מאי איכא למימר. ועוד למ"ד הקפת כל הראש לא שמיה הקפה ליכא איסור.

החזו"א מקשה [על הר"ן שכתב שאם בדיעבד גילח על קרבן אחד יצא], דאינו יכול להתגלח כיון שהוא אסור מספק משום איסור גילוח בתער ואיסור הקפת הראש.

המל"מ [נזירות ג - יח ד"ה שוב] מקשה [על הטעם השני] דקיי"ל תגלחת לא מעכבת.

החזו"א [סימן קלז - ח] רצה בתחילה לתרץ דהנודר אינו רוצה לנדור באופן שיחסר לו מצוה דתגלחת. החזו"א דוחה דלשון התוס' לא משמע שזה כוונתם.

ולכן מתרץ החזו"א דדוקא היכא שראוי לתגלחת היא אינה מעכבת אבל הכא שאינו ראוי לתגלחת היא מעכבת, כמו לענין בילה דבעינן ראוי לבילה. וכן מבואר בפירושו הרא"ש לנזיר [מו ב] לענין נזיר שאין לו שיער דתגלחת מעכבת.

הבית מאיר כתב שלפי הטעם שאין חטאת באה מספק י"ל דהכא אפי' בדיעבד אינו יכול להתגלח, דהא דסגי בדיעבד בקרבן אחד, היינו דוקא היכא שראוי להביא כל הקרבנות אז אינו מעכב אבל הכא שאינו ראוי להביא חטאת היא מעכבת, כמו לענין בילה דבעינן ראוי לבילה.

המל"מ [שם סוד"ה תו תנן] מקשה למה הוצרכו התוס' לומר דלא מצי להקיף הראש דסבר כמ"ד הקפת כל הראש הוי הקפה, הרי גם למ"ד לא הוי הקפה מ"מ מדרבנן איכא איסור. ותירץ דהכא משום תיקוני גברא היו רבנן מתיירים איסור דרבנן. השלמי נדרים מקשה דדוקא היכא דכבר חל בדיעבד אמרינן לא תקון רבנן, אבל הכא אמדינן דעתיה של נודר שלא ניהא ליה שיחול נזירות אם יצטרך לעבור על ספק איסור דרבנן [כנ"ל יט א].

24. הרשב"א על מסכת נדרים דף יט/ב

להודיעך כחו דר' שמעון דאע"ג דנגבב או אבד אמר ר' שמעון מעייל אינש נפשיה בספיקא. ואע"ג דבעלמא כחא דהתרא עדיף ליה, הכא עדיף טפי לאשמועינן כחו דר"ש, דאע"ג דאיכא טעמי טובא להקל. חדא דלא מעייל אינש נפשיה בספיקא, ועוד דבעינן נזירות בהפלאה, ועוד דלא מעייל אינש נפשיה לספיקא במקום דספיקו חמור מודאי, ואפ"ה מחמיר ר"ש, משום הכי עדיף טפי לאשמועינן כחא דחומרא כי האי:

25. שערים מצויינים בהלכה

להודיעך כחו דר' שמעון כו'. הקשה הר"ן ליתני כשהוא בעין, להודיעך כחו דר' יהודה, דהא כח דהיתרא עדיף, ותי' דהכא ליכא כח דהיתרא כו'. ובשטמ"ק מפרש דאשמעינן כחו דר' שמעון שמחמיר, אע"ג דאיכא טעמים להקל, חדא דלא מעייל נפשיה לספיקא דבעי נזירות בהפלאה, ואפ"ה מחמיר ר"ש. וסברא כזו כתב נמי הרשב"ם במס' פסחים (קב.) להודיעך כחו דר' יהודה שהוא מחמיר שתי חומרות. ועי' מה שכתבנו במס' ביצה (ב: ד"ה כח דהיתרא) דלפעמים כח דאיסורא עדיף.

26. דבר יעקב מסכת נדרים דף יט עמוד ב

[ז] אמר אביי סיפא ר"א ברבי צדוק היא - כתב החת"ס דהשתא למסקנה שלש מחלוקות בדבר.

א. לפי ר"ש מעייל אינש נפשיה לספיקא אפילו היכא שספקן חמור מודאן.

ב. לפי ר' יהודה היכא דספקן חמור מודאן [נזירות] לא מעייל אינש נפשיה לספיקא, והיכא דאין ספקן חמור מודאן [נדרים] מעייל אינש נפשיה לספיקא.

ג. לפי ר"א ברבי צדוק בכל אופן [בין בנזירות בין בנדר] לא מעייל אינש נפשיה לספיקא.

27. דבר יעקב מסכת נדרים דף יט עמוד ב

[ח] ר"ן כ. ד"ה ולענין הלכה קיימא לן דסתם נדרים להחמיר כסתם משנה - מקשים התלמידים דהוי סתם ואח"כ מחלוקת, שהרי בסיפא של המשנה נחלקו בזה ר' יהודה ור' אלעזר ברבי צדוק.

28. חדושי הגרנ"ט מסכת נדרים סימן נה

בענין סתם נדרים להחמיר

[יה, ב] מתניתין סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל וכו', ופ"י בתוס' דבסתם נדרים אסור לא מטעם ספק

אלא מטעם ודאי ואף למלקות, עיין שם (יט, א). והנה מצד הסברא נמי נראה דהוי מטעם ודאי. דליכא למימר דהכא הוי ספק משום שהלשון הוא מסופק דא"כ לא הוי חל כלל, דלא מצינו ספק נדר אלא היכא דהוי ספיקא זדינא, כגון אם מסופק לנו אם זה הלשון הוי לשון נדר התם הוי ספק נדר ואולינן לחומרא, דהתם אם הוא לשון נדר הרי הוא דיבור גמור והוי נדר, אבל הכא הרי הלשון אינו מבורר ואין זה דיבור גמור, דהא אין אנו מסופקים איזה לשון הוא אלא שהלשון אינו מבורר, ונדיבור שאינו מבורר אינו יכול לעשות שום נדר. אף דלכאורה מצינו כעין זה בקידושין (נא, ב) גבי מקדש אחת משתי אחיות אף על פי שאינו יודע איזה מהן אפ"ה חלים הקידושין, אבל באמת לא דמיה להתם כלל, דהתם לא הוי ספק אלא על החלוקה, אך הדיבור הוא דיבור גמור, אבל הכא לאו דיבור גמור הוא. אבל מדברי התוס' לא מוכח הכי, מדהוצרכו להביא ראייה דחל בודאי מדקתני לה גבי של שמים, אלמא דסבירא ליה דמצד הסברא אפשר נמי לומר דחל בספק...

ונ"ל דהנה לפי פי' התוס' דהכא הוי אסור בודאי, ומפי' הרא"ש נמי מוכח דסבירא ליה דאסור בודאי, דאמתני' דסתם נדרים להחמיר פי' וז"ל: "אם סתם אזלינן לחומרא דסתם הנודר דעתו לאסור מדלא שתק" עכ"ל. ולכאורה קשה דא"כ מאי קא מקשה הגמ' מספק נזירות להקל, הא הכא לאו ספק נדר הוא אלא נדר ודאי, ואילו בספק נזירות אין הוכחה מדלא שתק דדעתו לאיסורא, דהרי קיבל הנזירות משום שהיה עומד להתברר, וגם מאי תלי הגמ' דין זה דסתם נדרים להחמיר במחית איניש נפשיה לספיקא, הא הכא לאו ספק הוא דהא איכא הוכחה דדעתו לאסור מדלא שתק כדפי' הרא"ש, וא"כ למה בעינן לטעמא דמחית.

ונ"ל דלעולם בעינן הכא דוקא הני תרי טעמי, דמה שכתב הרא"ש מדלא שתק הוא משום שהוקשה לי' מנ"ל לאוסרו בודאי, דילמא לא היתה כוונתו לנדר אלא אם הוא דבר הנדור, אבל אם הוא דבר האסור אין דעתו לנדר כלל, וא"כ הכא שהלשון משמע שתי משמעות חד לאסור וחד להתיר הוי צריך להיות ספק, ולפיכך פי' שזה מילתא דפשיטא היא שדעתו לאסור אפי' אם הוא דבר האסור, והא דבעינן לטעמא דמחית איניש וכו', הוא משום דנהי דדעתו לאסור בכל גווי, אבל הכא גבי נדר הא בעינן לבטא בשפתים, ואם היה אומר כחרם של כהנים בהדיא אף על פי שבדעתו הוא רוצה לאסור לא היה מועיל, דהא בעינן שידור בפיו בדבר הנדור, והכא הא בזה הלשון איכא תרי משמעות והוא אומר סתמא, וא"כ מנ"ל לומר שבסתמא דעתו להתפיס בדבר הנדור, לזה הוצרכו לכללא דמחית איניש נפשיה לספיקא.

והביאור בדינא דמחית איניש וכו', נלמד מהר"ן לקמן (יט, א) אהא דתניא הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שנאבד רבי יהודה מתיר וכו', ופי' הר"ן וז"ל: "משום דלא אסיק אדעתיה דליהוי נזיר עד שיתברר לו שיהא באותו כרי מאה כור" עכ"ל, והיינו דהספק אי מחית איניש נפשיה לספיקא אי לא, לאו אי כוון לאסור בהדיא על הספק, או שכוון שלא לאסור על הספק הוא, אלא משום דלא אסיק אדעתיה, כלומר שבכלל דיבורו לא נכלל גם הספק, שאם יעשה ספק אח"כ שיהא ג"כ נדר, אלא לא אסיק אדעתיה ע"ז. וזהו פי' כוונת הגמ' אי מחית איניש נפשיה וכו' או לא, כלומר מי אמרינן דבאומר אם יש בכרי הזה מאה כור דבסתמא נכלל בדיבורו גם אם יעשה ספק אח"כ כגון שנגנב או שנאבד, דהא מ"מ אפשר שהיה שם מאה כור, ובסתמא היה זה בכלל דיבורו והרי הוא ספק נזיר, או לא מחית איניש וכו', כלומר דבסתמא אינו מסיק אדעתיה אפי' אם יגנב, ואינו נכלל הספק מסתמא בכלל דיבורו, ולפיכך אם נעשה אח"כ ספק לא היה זה בכלל נדר נזרו.

ולפ"ז א"ש דהיינו הקושיא מספק נזירות להקל, דכמו דהתם אין הספיקות בכלל נזרו, כמו"כ בסתם נדרים כיון דאיכא תרי משמעות והוא אומר סתמא מנ"ל שבסתמא דעתו להתפיס בדבר הנדור דליהוי בכלל לשונו. ולפ"ז א"ש מאי תלי בגמ' דינא דספק נדרים בדינא דמחית איניש וכו', דהכא משום דבלשון חרם איכא תרי משמעות חד לאסור וחד להתיר, וא"כ נהי דדעתו לאסור אבל מ"מ הלשון אינו מבורר, דהא הוא אומר סתמא ואינו מכוין בהדיא להתפיס בדבר הנדור, וע"ז הוא דקא תלי הגמ' קמחית איניש וכו', דכמו דאמרינן גבי נזיר שבסתמא נכלל בדיבורו גם הספק, כלומר שבסתמא דיבורו הוא על כל אופן שיהיה, הכי נמי גבי סתם נדרים אמרינן הכי שבסתמא הוא דעתו להתפיס בדבר הנדור אף על פי שיש בזה ג"כ דבר האסור...